

פורים קטן - וטוב לב משתה תמיד

שולחן ערוך או"ח תרצ"ז

יום י"ד וט"ו שבאדר ראשון אין נופלים על פניהם ואין אומרים מזמור יענך ה' ביום צרה. ואסורים בהספד ותענית. אבל שאר דברים אין נוהגים בהם וי"א דאף בהספד ותענית מותרים:

הגה והמנהג כסברא ראשונה.

י"א שחייב להרבות במשתה ושמחה בי"ד שבאדר ראשון (טור בשם הר"ף) ואין נוהגין כן מ"מ ירבה קצת בסעודה כדי לצאת ידי המחמירים (הג"מ בשם סמ"ק) וטוב לב משתה תמיד:

תורת משה שמות פרק כז (פס' כ-כא)

ועי"ז יבואר מה שמפרש בעהמ"ח ס' ברכי יוסף על מה דמסיים הרמ"א סוף הלכות מגילה בענין משתה ושמחה של פורים קטן שמסיים וטוב לב משתה תמיד, שהוא כמו הדרן עלך על פתיחת ספרו בהג"ה לאו"ח שמתחיל שויתי ה' לנגדי תמיד שזהו כלל גדול בתורה וכו', לכן מסיים כעין לשון זה וטוב לב משתה תמיד, והמה שני תמידין כסדרן וכהלכתן דבוקים זה בזה, דמי שזוכר תמיד בגדולת ה' יוכל להיות טוב לב משתה תמיד

יום י"ד וט"ו שבאדר ראשון אין נופלים על פניהם ואין אומרים מזמור יענך ה' ביום צרה. ואסורים בהספד ותענית. אבל שאר דברים אין נוהגים בהם וי"א דאף בהספד ותענית מותרים:

הגה והמנהג כסברא ראשונה.

י"א שחייב להרבות במשתה ושמחה בי"ד שבאדר ראשון (טור בשם הר"ף) ואין נוהגין כן מ"מ ירבה קצת בסעודה כדי לצאת ידי המחמירים (הג"מ בשם סמ"ק) וטוב לב משתה תמיד:

תם ושלם ביום ב' ב' לאלול שנת אלהים חשב"ה לטובה בכפר ביריה שבגליל העליון תוב"ב

ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק שמות לארבעה עשר אדר ראשון

בשולחן ערוך אורח חיים (סוף סימן תרצ"ז) הביא שתי דעות לענין משתה ושמחה בי"ד שבאדר ראשון וסיים הרמ"א וטוב לב משתה תמיד. וכבר כתב בספר אורים ותומים שנוכל לפרש בלשון השו"ע אף אם לא נתכוונו לזה מכל מקום הענין האמיתי נכלל בדבריהן הנכתב ברוח הקודש. וכן כאן שסיים בפסוק זה אף דלכאורה אין לו שייכות לכאן רק לסיים בדבר טוב. יש לומר בזה דבפשוטו אינו מובן מה שנאמר (משלי ט"ו, ט"ו) וטוב לב משתה תמיד וכי מי שטוב לבו שותה תמיד ורש"י פירש על השמח בחלקו וכאילו וכתב וטוב לב כמשתה תמיד ואינו דבר והיפוכו נגד מה שנאמר כל ימי עני רעים רק קאי על העני דכשהוא שמח בחלקו הוא כמשתה תמיד. אבל גם זה יש להבין וכי מעליותא היא משתה תמיד וכמה פסוקים במשלי בגנות שויתי יין וכמו שאמרו (גיטין ס"ח א) כתיב לך היין וגו' וכתיב וגו'. ואף אם נאמר דמשתה המכוון שהוא שמח תמיד גם זה אינו מעלה דמצינו (ברכות ל"ב) חזיה דהוה קא בדח טובא אמר ליה בכל עצב יהיה מותר וכו'.

אך יש לומר דטוב לב הוא מי שלבו טוב שהוריק היצר הרע מהלב כסיל לשמאלו ויש לו רק לב טוב לב אחד לאביו שבשמים שגם הלב שמאלי נעשה טוב והוא תמיד בשמחה. וכמו שאמרו (פסחים נ"א) ביום ההוא יהיה ה' אחד אטו האידנא לאו אחד הוא וכו' לעולם הבא כולו הטוב והמיטיב ופירש רש"י שאין שם בשורה רעה והיינו שבעולם הזה יש היפך הטוב ואז לא יהיה זה שיכירו הטובה. ובאמת גם בעולם הזה אומרים פעמיים בכל יום בקריאת שמע ה' אחד. אבל מי שזוכה לזה מרגיש באמת בשעת קריאת שמע שה' אחד דכולו הטוב והמיטיב והיינו שהכל לטובה וכמו שאמר רבי עקיבא (ברכות ס' ב) לעולם יהא אדם רגיל לומר כל מה דעביד רחמנא לטב עביד ורבי עקיבא הראה להם תיכף שכל הנעשה הוא לטובה ואמר להו לאו אמרי לבו שכל מה שעושה הקב"ה הכל לטובה. וכל אדם יכול לזכות להשגה זו בשעת קריאת שמע ששיגי היחד דכולו הטוב והמיטיב ואז הוא בשמחה בלב. זה היה שורש נס פורים שהוא זמן מחיית עמלק שהוא שורש יצרא בישא. ואז הכירו הכל הטובה שהיה על ידי גזירת המן דלולי הגזירה לא היה אופן שיבקשו מאחשורוש לעשות מחיית עמלק ולהרוג מעמו ורק על ידי גזירת המן נהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם. ואז הכירו הכל הטובה ולא היה גזירה רעה מעיקרה כלל רק סיבה לטובה שיוכלו לעשות מחיית עמלק. ולא כמו גאולת מצרים שבשעת הצרה היה צרה באמת רק אחר כך נגאלו הימנה ויצאו לרוחה מה שאין כן כאן שהכירו שהיה מעיקרו לטובה וכמו שאומרים כי פור המן נהפך לפורנו שהגורל היה לטובתינו שנוכל לעשות מחיית עמלק מה שלא היה אפשר בלאו הכי.

והנה שורש המחלוקת לענין משתה ושמחה בי"ד באדר ראשון הוא דבגמרא (מגילה ו' ב) איתא אין בין י"ד שבאדר ראשון לי"ד שבאדר השני אלא מקרא מגילה ומתנות לאביונים הא לענין הספד ותענית זה חוץ ולא החכר משתה ... אמנם הטעם שאין נוהגות אלא בשני הוא .. מדכתיב (אסתר ט', כ"ט) לקיים את אגרת הפורים הזאת השנית והיינו באדר השני וכמו שאמרו בגמרא

וכן כתב בתרגום שני על פסוק זה דאין הוי שתא עיבורא לא יקרון מגילתא באדר קדמא וכו'. והנה בכל המגילה כתיב לשון עשיה עושים את יום וגו' לקיים עליהם להיות עושים את יום וגו' לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות וגו' ומתנות לאביונים וכן קיימו וקיבלו וגו' להיות עושים את שני הימים וגו'. ועל זה כתוב לקיים את אגרת הפורים הזאת השנית שלקיים במעשה קריאת המגילה ומשלוח מנות ומתנות לאביונים ותיקנו רק באדר השני בשנת העיבור ועל זה שייך טעם מסמך גאולה לגאולה עדיף לענין התקנה במעשה. ומקרא מגילה ומתנות לאביונים הוא במעשה התגלות הנס שנעשה לאבותינו בזמן הזה חרו נהוג רק בשני אבל שורש המצוות בלב כיון ששניהם בשם חדש אדר נקראו וכשבא הזמן הזה באדר ראשון גם כן זמן מחיית עמלק מרגיש האדם בלב בחינת משתה ושמחה וטוב לב שיכולים לתקן הלב... וכן הכירו אז שהגזירה היה לטובה כנ"ל. וכן משלוח מנות איש לרעהו שהוא להיות הכל כאיש אחד בלב אחד. ולקיים במעשה תיקנו רק ב"ד שבאדר השני אבל בלב צריך אף באדר הראשון ליחד הלבבות שיהיו כל ישראל כאיש אחד בלב אחד ועל ידי זה זוכין להתגלות אור תורה. וכמו במתן תורה דאיתא במכילתא (יתרו בחדש א') ויחן ישראל כאיש אחד בלב אחד ועל ידי זה זכו למתן תורה וכתוב (זכריה ח' י"ט) והאמת והשלום אהבו שעל ידי שכל אחד מבקש דבר אמת נעשים כאיש אחד בלב אחד ונעשה שלום ואוהבים זה את זה חה נהוג בלב אף ב"ד שבאדר ראשון שהוא גם כן זמן התגלות תורה שבעל פה כנ"ל.

זה הטעם דלא מזכר במשנה רק קריאת המגילה ומתנות לאביונים ולא מזכר במשנה משלוח מנות שנוהג רק בשני... ולפי האמור מתנות לאביונים שהוא רק צדקה במעשה זה הוא רק בשני אבל משלוח מנות שעיקרו המכוון להיות כאיש אחד בלב אחד והמכוון נהוג אף ב"ד שבאדר ראשון להיות כל ישראל חברים בלב אחד. ועל ידי זה ליהודים היתה אורה זו תורה שבעל פה שהוא משתה תמיד דרומז שתו ביין מסכתי. ושמחה שירגיש וישג האור ה' אחד והכל לטובה חהו וטוב לב שלבו טוב ואין לו רק לב אחד טוב משתה תמיד שמרגיש היחוד ה' אחד שכולו הטוב והמיטיב... וביום זה שהוא זמן מחיית עמלק ויכולים לבער הרע מלב כסיל ולהיות אך לב טוב יכולים להרגיש היחוד והשמחה בלב. ובה שוין י"ד שבאדר ראשון לי"ד שבאדר השני, חה שסיים הרמ"א על זה וטוב לב משתה תמיד:

אמרי אמת שמות פרשת תצוה

היום בלילה פורים קטן ואיתא (רמ"א סו"ס תרצז) על פורים קטן וטוב לב משתה תמיד (משלי טו טו), בבעל הטורים מביא מסורה ונשמע קולו בבואו אל הקודש וגו' ובצאתו ולא ימות (שמות כח לה) נעשה ונשמע (שם כד ז) ונשמע פתגם, המלך (אסתר א כ), מקודם צריכה להיות אתערותא דלתתא ואחר כך באה אתערותא דלעילא (זוה"ק ח"א עז ב), נעשה ונשמע היינו שמוכנים לעשות הכל וכפי מה שאדם מקבל על עצמו נעשה ונשמע ומקיים ונשמע קולו וגו' כך מתקיים ונשמע פתגם המלך היינו כדאיתא (תנבא"ר פי"ח) אדם יושב ושונה הקב"ה יושב ושונה כנגדו, בפורים גם כן היה כך כדאיתא (מגילה ז א) קימו למעלה מה שקבלו למטה, המפרשים מקשים מהו ונשמע קולו בבואו אל הקודש הכתוב במעיל הלא הכהן הגדול לא היה נכנס לקדש הקדשים לפני ולפנים בשמונה בגדים, אולם הכוונה להכנה שהיה הכהן הגדול מכין עצמו כשהיה לבוש מעיל לעבודה שיעשה בפנים חה כמו הקדמת נעשה לנשמע, לפני עשיית המצוה מכינים ומסדרים חה עוד יותר גדול מהמצוה בעצמה

אגרת הפורים - מאמרי הראי"ה

ננס יין יצא סוד, ומאוד אנו צריכים בחיינו, שסודות הנעלמים יצאו ויתגלו. על ידי גלויים של הסודות נכיר את עצמנו, נכיר את מה שחבוי בקרבנו, בשעה שאנחנו נבוא לאותה הבחינה של "לבסומי עד דלא ידע" נפטר לפחות לשעה מכל אותן הידיעות המטעות אותנו המוליכות אותנו כשבוים ואין לפדות, כאסירים ואין להתיר, והידיעות המטעות הללו הן מסתירות ממנו את היסוד. הבלא מפיק הבלא ובסומא מפיק בסומא, מבוסמים אנחנו יותר מדאי מדמיונות חיצוניים ובשביל כך אין אנו מרישים את האמיתיות הפנימיות שלנו, את סוד האמת סבורים אנחנו, שבחכמתנו ובפקחות הפקחים שבנו באנו עד הלום, להיות לנו על כל פנים יתד וגדר ביהודה, אתחלתא כל שהיא אתחלתא דאתחלתא לגאולה, ואנו שוכחים, כי לולא יד' בעל מלחמות זורע צדקות ומצמיח ישועותלא היו כל מפעלותינו פועלות מאומה, שוכחים אנו, שהיד הסודית הזאת, זאת היא כל המפעל. שכורים אנחנו מביסומים שיש בהם כדי הטעיה, ובשביל כך אין אנו שמים אל לבנו את חשבוננו של העולם הגדול, של אותו העולם, שאדון עולם מנהיגו ואנחנו יש לנו עמו ברית כרותה באלה ובשבועה, ברית מלח עולם, השומר על רוח ישראל ונצחו... נערטל את עצמנו פעם מכל אלה הידיעות אשר גם בהיותנו מדברים על דבר עניינינו הכלליים, גם בשעה שאנו אויבים את אויבינו ואנו אוהבים את אוהבינו, גם בשעה שאנו עומדים על ההכרה של איבת העולם אשר לנגדנו מכל ההמנים שבכל הדורות ובשעה שאנו מתמלאים אהבה לכל המצילים והמגינים שלנו, לכל המרדכיים שבכל הזמנים גם אז יאפילו עלינו הידיעות המטעות את האור הבהיר. גם אז אנחנו חושבים בחובנו על דבר נצחונות פעוטים של כתה כלפי כתה, של מפלגה כלפי מפלגה. גם אז אנו מנוגעים בעקשנות לקחת את הטפל ולזרוק את העיקר, לדבר רק על דבר קניינים פרטיים, מפעלים של זעיר שם חעיר שם, של צו לצו וקו לקו, ואנו שוכחים את סוד הגבורה והתפארת העליונה המעטרת אותנו, החבויה בתוכיות נשמתנו, התובעת ממנו את עלבונה והמרעשה את כל יסודי עולם כדי להחיש את גאולתנו השלמה, אשר רק על ידה יראו כל אפסי ארץ ישועת אלקינו. נגלה נא את אגרת הפורים הזאת בכל פלאותיה העומדת ממעל לכל ידיעותינו הפעוטות ונכריח על כוחו של ישראל המאוחד, המאחד את כל עם ד' לכל פלגיו, שהוא הסוד של היהדות הנצחית שעל ידו נתרומם ונתנשא מעל כל המכשולים אשר בדרך תחייתנו הלאומית, "והיה לד' לשם, זה מקרא מגילה", ונכנס יין יצא סוד.